

In de historische lijn. 1)

Wanneer ik als jongen snuffelde in het boekenkastje van mijn vader of rondspeurde in de laden van het oude kabinet, trof ik daarin — naast de geschriften van de vaders Van Velzen en Heleenius de Cock, van mannen van gezag in die dagen als Beuker en Littooy, naast geschriften der „jongeren“ als Lindeboom en Bavinck — ook eenige geschriften aan van WORMSER. En ziet — na zoovele jaren — ligt een boek van Wormser in herdruk voor mij.

Na zooveel jaren! Ongeveer tachtig jaar geleden verscheen dit werk voor de eerste maal. Maar — dat valt bij de lezing als een markante ontdekking op — het had evengoed in het jaar 1939 voor het eerst kunnen verschenen zijn.

Want de vragen waarover wij nu denken en spreken, die van subjectief en objectief, van voorwerpelijk en onderwerpelijk, van Verbond en geestelijk leven, van theologie en kerk — zij worden alle in dit boek aan de orde gesteld. Terecht schrijft de heer A. Zijlstra in zijn woord vooraf: Wormser voert met de kracht des waarachtigen geloofs den strijd tegen het subjectivisme, dat hij toen in de kerk ontwaarde. Bij de lezing van zijn boek kwamen mij weer tal van de krachtige uitdrukkingen voor den geest, waarin de vorige generatie positie koos tegen een ieder, die in de menselijke vroomheid zijn uitgangspunt zocht. Zelfs een novellistisch boek als van Maclaren „Harten van Goud“ kon geen gunst vinden in hun oogen, want, zeiden zij nuchter: wij hebben geen harten van goud! Verbondsgewijs onder de schuld gekomen en Verbondsgewijs gerechtvaardigd, dat waren uitdrukkingen die ik meermalen uit de gesprekken opving en die onuitwisbaar in mijn ziel zijn gebrand.

De inhoud van dit boek van Wormser zou ik kunnen onderbrengen onder drie hoofdstukjes:

Leer de Kerk haar Doop verstaan en zij is gered!

Leer mijn ziel haar Doop verstaan en zij is gered!

Leer de natie haar Doop verstaan en zij is gered!

Alleen over het laatste wil ik hier nog iets zeggen. Wormser legt sterk den nadruk op het christelijk karakter van onze natie. Bij de Innere Missie, wier geboorteur hij beleefde, wil hij van den Doop uitgaan. Hij klaagt er over dat men voor de heidenen steeds een mild oordeel overheeft — zelfs voor de kannibalen! — maar voor de gedoopte heidenen (welke uitdrukking hij terecht vraakt!) geen schijntje belangstelling koestert. Op den grondslag van het Verbond wil hij een christelijk volksleven opbouwen. Tegen hen die hooghartig tegenwerpen: het is er ook een Doop naar! wijst hij op het voorbeeld van Jozua en Kaleb. Deze getrouwe mannen hadden precies dezelfde beloften als al de andere Israëlieten. Maar terwijl het volk het Woord des Heeren heeft gemaakt, hebben zij de gewisse belofte Gods geloofd. En, ofschoon men hen om hun ruime gedachten van Gods waarheid en trouw trachtte te steunen (een neiging die zich wel eens meer openbaart) kwamen zij in Kanaän om dat eerlijk te bezitten.

Sinds Wormsers dagen is veel veranderd, ten goede... en ten kwade. Inzake de reformatie van Kerk en volksleven is eenzijdig veel bereikt. Zooveel dat Groen, de veldheer zonder leger, zich de oogen zou uitwrijven en Wormser zou uitroepen: Ziet gij wel, God zal Zijn waarheid nimmer krenken! Maar, er is ook een keerzijde, het getal ongedoopten is schrikbarend toegenomen en er groeit een generatie op, kerk-loos en God-loos. Toch mogen wij nog zeggen, dat wij leven in een gedoopte natie, ja, dat wij veelszins nog leven in EEN GEDOOPT WERELD. Dat wil niet zeggen: in een wereld die verdienstelijk is om haar godsdienstigheid. Maar dat betekent de Doop ook niet. De Doop is al evenmin een zegel op de godsdienstigheid van onzen vader en de kerkelijkheid van onze moeder en dies op onze 50 pct kans op de zaligheid!

Maar de Doop spreekt ons: van een anderen grond. Van het eindeloos erbarmen, dat al ons denken overtreft, van Hem Die in Zijn Vaderarmen, ons, arme zondaars, tot Zich heft!

KUYPER schreef voor de tweede uitgave van dit boek in 1862:

„Meent gij met mij dat althans nog een poging moet worden gewaagd om tot ons volk als volk te gaan, dan rest u niets anders dan het eenig spoor in te slaan dat naar het hart onzer natie leidt, DOOR WELDOORDACHTE WEEROPVATTING VAN DE HISTORISCHE LIJN.”

N. B.

1) J. A. Wormser, De Kinderdoop, beschouwd met betrekking tot het bijzondere, kerkelijke en maatschappelijke leven. Bewerkt door Dr. J. A. Schep. N.V. Dagblad en Drukkerij De Standard, Amsterdam.

denken liet, en gelijk was. En an mirakuleus, ng bijgewoond, nlijke redding met halleluja, is niet eens een partij. In beide e menschen, en e er van kreeg iamen der aan- heltekst achter Baptilaten-voor- le deel van de Lijden" bij zich, igen. Kom eens f tot de andere, ische gemeen- n opgewekt om reek van K. S. l le nog pas op r mijn vertrek, ateerde, dat ik (latste) Remon- u. En 'tis toch dat ik vannacht Hattijema heeft in een plaatse- ina's werd aan- us portret, vlak t ik een nager- n zóo hartelijk, ek mochten. het andere, als a broeders komt eerste, die mij n de boot, was ghheid en spon- en als redacteur at „De Heraut“ „The Banner“ — tweede theoloog 30 maar op den t wenschen, zóó t en op z'n qu- n er natuurlijk voor het Oosten og voor allemaal terlijk. Maar dat a-zijn. Na enkele n hoed afneemt gevonden wordt. zin mijn hoed s". En dat hoop torten tijd reeds ngen, dank zij organisatie.

nijn slaapkamer l In deze reuzen- al is er wel één Hollandse Zee- reekste. Ik mocht v Van Genderen de vijf minuten s in Nederland; „Jongens“, en ze erland, al waren eeftijd. Trouwens, bracht werd om amen nederland- e met zijn drieën n New-York: de

nige verdrietige oor al die neder- s brengen. Er is che taal is hier ie ik hier in het mogen bewijzen, word, gesproken k. Over tien jaar n, al ware ik in- m. De jeugd be- geen nederland- Dat op den duur , met name voor cht ik zeker. En nnen van elkaar

En dat betekent rs, hier heel veel Zijne Excellentie n te vernurwen Amerika geldende g mogen worden contribueert voor van harmbarlij- derscheiden cor- zelf geen winst toch niet helpen. l de vergelijking oeders en zusters n over de grootte het Oosten onder ebracht voor het rs, die voor chris- subsidie, worden hartigheidsdienst, op particulieren eken; en 't mocht

er wezen. En wat voor goeds heb ik al niet meer gezien! Een bijeenkomst, belegd voor de vrouwen, die in het Zendingswerk steun verleenen en waar o.a. dr H. Beets, dien ik inmiddels reeds enkele malen ontmoeten mocht, sprak; een bijeenkomst midden in de week, en in den winter, en waarbij toch de kerk driemaal op één dag vol liep. Een dienst des Woords, in de kerk van ds van Halsema, waarbij voor iederen bezoeker niet alleen maar een liederenboek met liturgie etc. voor het grijpen lag, doch ook een bijbeluitgave, waarin onderscheiden teksten beter vertaald waren dan in de gangbare bijbeluitgaven. Ten bewijze diene, dat de mooie preek, die ds van Halsema hield in den engel- schen dienst, over Hebr. 4:1, 2, zich baseeren kon op deze bijbelvertaling, die in de laatste woorden afwijkt van onze Statenvertaling, doch klopt met de overzetting van prof. Grosheide in de Korte Verklaring (Kampen, J. H. Kok). Andere kerken, ook vlak in de buurt, ge- bruikten nog de oude vertaling; de ééne classis volgt een anderen regel dan de andere. Maar dat het zoo kan, zonder een storm te ontketenen, zegt veel. In geen enkele kerk heb ik tweemaal voor één doel zien collecteren. En het offeren geschiedt systematisch. Velen leggen hun enveloppe (met de geregelde bijdrage) op de open schaal, die ik overal gebruikt zag. En als dan de huis- vader geofferd heeft, naar zijn consciëntie, is 't ook heel gewoon, dat de anderen de schaal laten voorbij- gaan: systeem, systeem! Een leuk gezicht overigens, zo'n open schaal, als die, gevuld zijnde, door de van hier en ginds uit het gebouw opgedoken collectanten wordt neergezet vóór het platform, waarop de kathedra van den dominee en de drie stoelen voor hem en eventuele mede-sprekers staan. Geen enkelen keer heb ik ook maar één koper stukje tusschen den overvloed van wit ontdekt. Hoe is 't bij ons, diakonen en collectanten van 't oude vaderland? En wat dunkt u van de ame- rikaansche hoteliers, en regeerings- en andere autori- teiten, die aan een prachtige organisatie (de „Gideons“) verlof geven, bijbels te plaatsen, niet alleen in hotel- kamers, maar ook in vliegmachines? Eén van de ver- gaderingen der Gideons heb ik mogen bijwonen; en ik heb me verwonderd over de kracht, die de liefde van Christus hier wist te ontwikkelen. Komt bij ons iemand een afstand als van Chicago naar de omgeving van New-York (ettelijke malen van Dollar tot Schelde) afleggen, teneinde een groep van werkers te bemoedi- gen om het werk der bijbelverspreiding voort te zetten binnen het kader eener vereniging, die alleen van offers leeft, welker leden hun reiskosten voor collectereizen zelf betalen, die miljoenen bijbels plaatst in hotels, vliegmachines e.d.? Ik heb in deze luttele dagen, in het Oosten onder de gereformeerden doorgebracht, vaak bevonden, dat te roemen ons, nederlandschen gerefor- meerden, niet oirbaar is. Wij kunnen hier veel leeren.

Aan men anderen kant is er hier ook groote bereid- heid om van Nederland te blijven leeren, en met broe- ders uit het moederland te spreken. Ik heb in deze enkele dagen niet alleen in 't openbaar, doch ook binnenskamers mogen spreken; de eerste maal bij een lunch, aangeboden door de predikanten hier uit het Oosten, de tweede maal voor een kring van gemeente- leden ten huize van de familie Van Genderen, de derde maal voor een groote groep van predikanten en enkele andere belangstellenden (onder wie een medicus-theoloog, die bij de bespreking alles afwist van theorieën inzake het „Algemeene getuigenis des H. Geestes“, het testi- monium Spiritus Sancti generale). Al die drie keeren trof mij de belangstelling voor de nederlandsche theo- logie, met name voor de gemeene gratie, waaraan, op verzoek natuurlijk, niet van den gast, doch van de gast- heeren, de laatste avond geheel apart gewijd was. Wat hebben we vlot en prettig kunnen praten! Geheel over- eenkomstig den wensch der synode van Kalamazoo bleek men bereid, nog verder te studeeren over de ge- meene gratie (waarover, gelijk de synode terecht op- merkte, onder de gereformeerden nog geen algemeen gevoelen heerschte). En gaarne wilde men daarover ook eens vrij uit met een broeder uit Nederland spreken.

En nu moet ik maar eindigen. Vanavond hoop ik de Niagara-watervallen te bezien, al ligt er ook overal dik sneeuw. Ze zijn verlicht, ook in den winter. Morgen- avond hoop ik te spreken in Cleveland. En vandaar gaat de reis naar het „Jeruzalem“ der broeders hier: Grand Rapids. Daar valt, naar ik vernam, een drukbezet pro- gram af te werken.

Intuschen allen in Nederland hartelijk gegroet.

K. S.

Eene toespraak van Prof. Dr E. Schilder.

Zoals Prof. Schilder reeds schreef in het nummer van „De Reformatie“ van 20 Jan. j.l., is hij door tegen- wind één dag later te New-York aangekomen, dan waarop gerekend was. Vrijdag 6 Jan. is hij door Comité- leden, predikanten en andere personen, bij zijne afkomst van de Washington hartelijk verwelkomd. Des Zondags daarop, 8 Jan., heeft hij een paar maal den dienst des Woords vervuld. En Maandag, 9 Jan., werd hij aan eenen feestmaaltijd te zijner ere, blijde be- groot door Dr Hiemenga, Dr Broekstra, Dr E. van Halsema en Mr Van Genderen.

In antwoord op dat guile welkom heeft Prof. Schilder toen eene toespraak gehouden, waarvan Dr E. van Halsema in „De (Amerikaansche) Wachter“ van 17 Jan. j.l. het volgende verslag geeft:

„Dr Schilder, het woord nemende, begon met er op te wijzen, dat hij dit bezoek beschouwde als genade van God. Het had hem getroffen, in de weinige dagen hier doorgebracht, hoe ook hier het geloofsprincipe aan het uitbotten was, ja, op een wijze, die den Nederlander bescheidenheid mocht leeren. In Nederland is veel om

dankbaar voor te zijn. Onder Dr Kuyper's zegenrijken invloed is er veel tot stand gekomen, de cultuur en de offervaardigheid namen een groote vlucht, maar er is geen ruimte voor de gedachte: we zijn er zoo'n beetje, Nederland „über alles“. Amerika, waar ons volk zonder staatsubsidie zijn eigen scholen onderhoudt, had hem beschaamd gemaakt.

De strijd over het handhaven van het erfdeel der vaderen droeg in Nederland, zei de spreker, een eigen karakter. Dat erfdeel moet getoetst aan de Schrift. Voortgaande reformatie eischt, dat uitgebannen wordt wat niet in lijn is met Schriftuurlijke beginselen. Er moet gebouwd worden voor het hestek is naar de Schrift. Dat „voorzoover“ had in het begin der 19e eeuw een bijmaak der wereldgelijkvormigheid en kwam voort uit arglistigheid van het hart, maar het doelt nu op zuiveren voortbouw, als voor het aangezichte Gods. Die arbeid heeft in Nederland voortgang en spreker hoopte, ook in Amerika, opdat men over en weer van elkanders arbeid vruchten kon plukken.

Het toenemend taalverschil vervulde spreker met zorg. Verlies van de Nederlandsche taal beteekent even- eens verlies van cultuur en traditie, contact oefenen zal moeilijker gaan en het behoud van de gereformeerde grondbeschouwing zal meer inspanning vereischen.

Hij wees er op, dat de vraagstelling in Nederland een andere is, dan die in Amerika, in 1924. Daar toch, in het oude vaderland, is de kwestie opgekomen uit het cultuurbegrip. In aansluiting aan wat ik — n.l. Dr E. van Halsema — „had opgemerkt over de Ruyter op de Thames en Schilder op de Hudson, kon spreker ons dan ook geruststellen, maar merkte daarbij snedig op, dat men na 1924 niet denken moest, dat men klaar was, want is men klaar, dan kan men dood gaan. De groote vraag is, hoe in de wereld in te werken met het Christelijk geloof. De groote verdienste van Dr Kuyper is geweest, dat hij het Christelijk volk, dat als een afgescheiden volk leefde, wakker heeft geschud en de oogen heeft doen opengaan voor de taak die ons in de wereld wacht. Zijn arbeid heeft rijke vruchten gedragen op politiek en maatschappelijk terrein in Nederland. Zou dan ook iemand spottend spreken van het werk van Dr Kuyper, hij zou in Neder- land nergens eenig punt van aansluiting vinden, ja, veeleer zich zelf belachelijk maken. Op de nazaten der vaderen rust echter de taak om, als kinderen Gods en mede-arbeiders Gods, het werk van het voorgelacht opnieuw in te denken, tegenover een Barth en Brunner, die Kuyper's werk omver zouden willen stooten, en tegenover een theologie en anthropologie (anthropologie? S. G.) met haar leugen, afval en Godverzaking. Kuyper sprak eens den wensch uit, dat zijn werk door anderen nader mocht worden ingedacht. De professoren Vollen- hoven en Dooyeweerd hebben getracht, op filosofisch standpunt, aan te toonen, hoe de wensch van Kuyper kan worden ingewilligd. Ze stellen zich niet tegen Kuyper, maar beoogen wel Kuyper te corrigeren en zijn gedachten nader uit te werken“.

Ten slotte dankte Dr Schilder allen voor de hartelijke ontvangst. Hij besloot met de bemoediging, dat God Zelf Zijn volk zal handhaven, dat Zijn Kerk niet kan verloren gaan, en, waar zij leeft bij het oude beginsel der genade, de Kerk zalig wordt en daarom zalig is.”

S. GREIJANUS.

Over moeilijkheid van juiste terminologie. (IV.)

In zijne artikelen aangaande auctoritas historiae en auctoritas normae komt Prof. Hepp er terecht tegen op, dat men de Heilige Schrift uit elkander rukt, en maar woorden of zinnen uit haar neemt, zonder met het verband te rekenen. Alles dient in zijnen samenhang genomen te worden. Daarmede kan echter niet de juist- heid der terminologie, die hij te dezer zake voorstelt en wil invoeren, bewezen worden. Hij keurt de benaming en onderscheiding van auctoritas historiae en auctoritas normae af, zooals reeds aangewezen werd. Hij acht die verwerpelijk. „Historisch gezag in tegenstelling met normatief gezag mag van de Schrift niet worden aan- genomen. Een zuivere Schriftbeschouwing verzet zich daartegen“, schrijft hij in „Credo“ van 16 Dec. j.l. Nu hebben we hier weer de onnauwkeurigheid van het spreken van „Historisch gezag in tegenstelling met nor- matief gezag“. Afgezien van den term „historisch ge- zag“, zoo denken wie de termen „auctoritas historiae“ en „auctoritas normae“ bruikbaar, hoewel ook niet volledig noch onverbetterlijk oordeelen, niet aan eene tegenstelling tusschen beide. Van de deelen met auctoritas normae geldt ook de auctoritas historiae. En de naam „auctoritas historiae“ sluit niet uit, dat de deelen, die onder dien naam vallen, meer kunnen geven, dan enkel met Goddelijke waarborging mede- deelen, dat wij in het verhaalde met historie, met het- geen werkelijk geschiedde, te doen hebben. Er kan tevens eene vermanende en waarschuwende strekking in liggen. Alleen drukt deze term dat niet duidelijk uit. Deze termen zijn niet onberispelijk, niet volledig, maar daarom nog niet verwerpelijk.

Mits genomen in hunnen eigenlijken, oorspronkelijken zin, en in hunnen juiste vorm.

Prof. Hepp meent echter betere gevonden te hebben, en stelt voor en dringt aan, er voor in de plaats te nemen: „Het normatief Schriftgezag in po-“

(Zie vervolg op blz. 140.)

1) Standard en Rotterdammer hebben dit onnauwkeurig en niet juist geresumeerd, alsof Prof. Schilder gezegd had: „In deze taak vindt spreker o.a. mannen als Prof. Dr H. Th. Vollenhoven en Prof. Dr H. Dooyeweerd naast zich, die evenals spreker zich geenszins tegenover Dr A. Kuyper stel- len, doch wel beoogen om Dr Kuyper te corrigeren en zijn gedachten nader uit te werken“.

S. G.